

Polítiques sociolaborals I

Carme Ruiz i Viñals (coordinadora)

Consuelo Chacartegui Jávega

Mateo Hernando López

Francisco Ramos Martín

Francisco Andrés Valle Muñoz

XP06/13005/01833

Carme Ruiz i Viñals

Doctora en Ciència Política i de l'Administració per la Universitat Pompeu Fabra (UPF). Màster en Gestió pública per la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB). *Senior Fellow* en Estudis Socials per l'Institute for Policy Studies, The Johns Hopkins University (JHU), Baltimore, Maryland, EUA. Professora i adjunta al Vicerectorat de Recerca de la Universitat Abat Oliba - CEU. Consultora en temes relacionats amb l'Administració pública i la societat de la informació i tutora dels Estudis d'Informació i Documentació, a la Universitat Oberta de Catalunya.

Consuelo Chacartegui Jávega

Llicenciada en Dret per la Universitat de València (1992). Doctora en Dret per la Universitat Pompeu Fabra de Barcelona (1998). Professora titular de la Universitat Pompeu Fabra de Barcelona. Ha publicat les monografies: *Empresas de trabajo temporal y contrato de trabajo* (València, Tirant lo Blanch, 2000) i *Discriminación y orientación sexual del trabajador* (Val·ladolid, Lex Nova, 2001).

Mateo Hernando López

Llicenciat en Dret per la Universitat de Deusto, Bilbao. Màster en Polítiques públiques i socials per la Universitat Pompeu Fabra (UPF) i la Johns Hopkins University. Expert de la Unió Europea, especialitzat en el sector públic en l'àmbit del desenvolupament local i la descentralització. Professor associat en l'àmbit de les Polítiques Públiques a la Universitat Pompeu Fabra (1996-2001). Responsable de Programes de Desenvolupament Local a la Direcció del Servei d'Ocupació de Catalunya (SOC) del Departament de Treball de la Generalitat de Catalunya, des de 1998 fins a l'actualitat.

Francisco Ramos Martín

Llicenciat en Dret i Sociologia. Màster en Desenvolupament local i regional. Màster en Polítiques públiques i socials. Cap de la Secció de Gestió del Suport Territorial, de l'Àrea de Promoció Econòmica de la Diputació de Barcelona. Tutor dels Estudis de Ciències del Treball, a la Universitat Oberta de Catalunya.

Francisco Andrés Valle Muñoz

Llicenciat en Dret per la Universitat de Barcelona el 1992. Doctor en Dret per la Universitat Pompeu Fabra el 1997. Professor titular a la Universitat Pompeu Fabra des del 2001. Magistrat suplent del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya des del 2001. Ha publicat, entre altres, les monografies: *La movilidad funcional del trabajador en la empresa* (Madrid, CES, 1998) i *Protección laboral de la maternidad, paternidad y cuidados de familiares* (Madrid, Colex, 1999).

Segona edició: febrer 2007

© Consuelo Chacartegui Jávega, Mateo Hernando López, Francisco Ramos Martín, Carme Ruiz i Viñals, Francisco Andrés Valle Muñoz, 2007

Tots els drets reservats

© d'aquesta edició: FUOC

Av. Tibidabo, 45-47, 08035 Barcelona

Realització editorial: Eureka Media, S. L.

Dipòsit legal: B-1.726-2007

Cap part d'aquesta publicació, incloent-hi el disseny general i la coberta, no pot ser copiada, reproduïda, emmagatzemada o transmesa de cap manera ni per cap mitjà, tant si és elèctric com químic, mecànic, òptic, de gravació, de fotocòpia o per altres mètodes, sense l'autorització prèvia per escrit dels titulars del copyright.

Introducció

Aquest material didàctic sobre polítiques sociolaborals s'ha pensat per a estudiants de la llicenciatura de Ciències del Treball. Des d'una visió pluridisciplinària que inclou la visió politològica de l'anàlisi de les polítiques públiques, la visió sociològica i la visió del dret del treball, s'examina el fenomen de les polítiques sociolaborals.

En el primer mòdul us endinsareu en la comprensió del paper de l'Estat entès com a administració pública en la vida social. Veureu l'evolució del paper de l'anomenat *sector públic*, i us plantejareu quines són les funcions bàsiques de l'Estat i els seus recursos d'acció, així com el paper que hi tenen les polítiques sociolaborals com a part de les polítiques públiques que s'ofereixen als ciutadans en els moderns estats del benestar.

En segon lloc, analitzareu de manera dinàmica com actuen els poders públics. Per a respondre aquesta pregunta, analitzareu el concepte de política pública, marc de referència que us servirà per a estudiar com actua l'administració pública: com es planifica, com es prenen decisions, com s'executen aquestes decisions i com s'avaluen. Veureu que la implementació de polítiques públiques és un fenomen força complex, en el qual interactuen tot un seguit d'actors, tant públics com privats, cooperant i col·laborant en xarxes socials. A l'estudi d'aquestes xarxes també hi dedicareu el vostre esforç analític.

Les polítiques públiques objecte d'estudi seran les polítiques sociolaborals. Distingirem entre polítiques sociolaborals actives i passives, i a continuació pasarem a centrar la nostra atenció en una política sociolaboral activa d'àmbit local: la política de desenvolupament local. El motiu d'aquesta tria és la creixent importància de les polítiques de desenvolupament local en l'oferta de polítiques sociolaborals i el fet que mobilitzen un conjunt molt ampli d'agents socials que permet contrastar empíricament tot un seguit d'assumpcions teòriques pròpies de l'anàlisi de les polítiques públiques.

En el segon mòdul, us endinsareu en els continguts de les diferents polítiques sociolaborals, al mateix temps que explorareu criteris de diferenciació de les polítiques sociolaborals respecte de les polítiques econòmiques, les polítiques socials i les polítiques laborals. Per aquest motiu, classifi-careu les diferents polítiques socials, i pensareu sobre les àrees de confluència i inclusió de les polítiques sociolaborals respecte a les socials, més genèriques. Farem servir l'anàlisi teòrica i empírica dels estats del benestar, en tant que marc jurídic i polític en el qual s'han desenvolupat les diferents polítiques orientades a la redistribució de la riquesa i a la satisfacció de les necessitats dels ciutadans.

A continuació repassarem les transformacions que ha experimentat el treball en les societats occidentals actuals. Si es té en compte que el treball és el principal mecanisme d'assignació de rendes, així com un dels principals mitjans de reconeixement social, esdevé molt important estudiar l'impacte en el treball tenint en compte els canvis demogràfics, la globalització, la transformació de les estructures productives o els canvis en la composició de la força del treball, etc.

Igualment important és repassar la problemàtica específica de l'atur. L'anàlisi de les causes i classes d'atur constitueix una bona preparació per a l'anàlisi de les respostes en les formes de polítiques sociolaborals que s'implementen. L'estudi de la concreció de les polítiques sociolaborals constitueix l'objectiu del darrer apartat del mòdul segon.

Per a abordar el camp de coneixement de les polítiques sociolaborals, caldrà que us introduïu en una sèrie de teories i conceptes originaris de l'economia i de la sociologia del treball, així com de les principals fonts estadístiques en matèria d'ocupació. El retorn de les polítiques que defensen la consecució de la plena ocupació, en particular gràcies a l'estratègia definida amb aquest objectiu per la Unió Europea, fa que les polítiques sociolaborals ocupin un lloc destacat en l'agenda política.

En el tercer mòdul veureu que l'ordenament jurídic laboral és un ordenament dinàmic en constant evolució. El conjunt de normes jurídiques que l'integren han intentat, des dels seus orígens històrics, adaptar-se a la realitat social. Tot i això, el legislador s'enfronta en els darrers anys a nous fenòmens sociolaborals que necessiten una regulació jurídica. En aquest mòdul s'analitzarà quin és el paper del dret del treball davant de la globalització econòmica. També veureu quin és el model que el legislador adopta davant dels fenòmens migratoris i com ha evolucionat el concepte del treballador davant dels canvis econòmics. Analitzarem també quina és la política legislativa en matèria de col·locació i si les empreses de treball temporal (ETT) tenen un paper actiu en la creació d'ocupació o bé es limiten estrictament a l'activitat de cessió.

La flexibilització del mercat de treball, entesa com la contínua reducció dels drets laborals, ha estat el denominador comú de totes les reformes laborals dels darrers anys, amb la pretesa justificació que era l'única manera d'augmentar la competitivitat de les empreses, per tal que aquestes creïn ocupació. Tot i que hi ha autors que sostenen que part de la culpa de les crisis econòmiques la té la normativa laboral i que, per a sortir de la crisi cal enfortir el poder empresarial, es comprovarà en aquest mòdul com l'evolució de l'ocupació marxa paral·lela als cicles econòmics, mentre que roman pràcticament insensible a les polítiques de reformes legislatives successivament adoptades.

Un altre tema que es tractarà en aquest mòdul és el de la figura de la dona en les polítiques sociolaborals. La incorporació de la dona al món del treball ha motivat un dels canvis socials més importants, fet que ha obligat a con-

figurar un sistema que prevegi les noves relacions socials sorgides i un nou repartiment equilibrat de responsabilitats en la vida professional i en la privada entre homes i dones. Un tema relacionat amb la violència de gènere que també es tractarà en aquest mòdul sobre polítiques sociolaborals vist des de l'enfocament del dret del treball és el de les polítiques contra la violència domèstica. Aquestes s'han plasmat en una llei que dissenya un programa integral, transversal i multidisciplinari, amb la qual es pretén dispensar les víctimes d'aquest tipus de violència, una protecció que inclogui totalment totes les seves necessitats, reparar tots els perjudicis i possibilitar la recuperació psíquica i social, al temps que es procura una sensibilització de tota la societat que ajudi a prevenir aquesta patologia social.

Objectius

En aquest mòdul d'introducció a la política pública amb referència a les polítiques públiques sociolaborals heu d'assolir els objectius següents:

- 1.** Comprendre el sentit i l'abast de la intervenció de l'Estat en la societat i en el món social i laboral.
- 2.** Familiaritzar-vos amb l'estudi de les polítiques sociolaborals des de la perspectiva analítica de l'anàlisi de les polítiques públiques.
- 3.** Estructurar els components principals de les polítiques sociolaborals, emprant com a estudi de cas les polítiques de desenvolupament local.
- 4.** Valorar les interaccions entre els actors socials relatius al món sociolaboral.
- 5.** Comprendre les diferents polítiques socials articulades al voltant del model de l'estat del benestar.
- 6.** Comprendre els canvis en les relacions entre treball i benestar social.
- 7.** Conèixer les polítiques socials i les polítiques laborals.
- 8.** Sistematitzar les diferents reflexions sobre la transformació del treball en les societats contemporànies.
- 9.** Aprofundir en el caràcter interdisciplinari en l'estudi de la relació entre treball i benestar social.
- 10.** Visualitzar les grans línies d'intervenció en matèria de polítiques sociolaborals.
- 11.** Detectar els paral·lelismes entre el context històric en el qual sorgeix l'ordenament laboral i els recents fenòmens de globalització econòmica.
- 12.** Veure el paper de les normes supranacionals davant la globalització i com influeixen les polítiques sociolaborals en la potenciació de les normes juricolaborals.
- 13.** Analitzar l'evolució del concepte de treballador en les societats contemporànies.

- 14.** Estudiar el paper de la dona en les polítiques sociolaborals.

- 15.** Comprendre la incidència de les polítiques legislatives en el mercat de treball, en matèria de contractació laboral, condicions de treball, vicissituds de la relació laboral i extinció d'aquesta.

Continguts

Mòdul didàctic 1

Polítiques públiques sociolaborals

Mateo Hernando López i Carme Ruiz Viñals

1. El sentit de la intervenció de l'Estat en la societat i el món sociolaboral
2. Les polítiques públiques i el seu cicle de funcionament
3. La política pública sociolaboral
4. Desenvolupament local: marc conceptual i relacions amb altres polítiques afins
5. Característiques del model de desenvolupament local
6. Les polítiques de desenvolupament local

Mòdul didàctic 2

Polítiques socials i sociolaborals

Francisco Ramos Martín

1. Les diferents polítiques de l'estat del benestar
2. Les transformacions del treball
3. Ocupació i atur
4. Polítiques sociolaborals

Mòdul didàctic 3

Aspectes jurídics de les polítiques sociolaborals

Consuelo Chacartegui Jávega i Francisco Andrés Valle Muñoz

1. Els models europeus d'intervenció de l'Estat en les relacions laborals
2. La resposta del dret del treball a la internacionalització de l'economia
3. Polítiques sociolaborals i evolució del concepte de treballador
4. Polítiques sociolaborals en l'ingrés al treball
5. L'impacte de les polítiques flexibilitzadores en el dret del treball
6. Les polítiques laborals de conciliació de la vida laboral i familiar
7. Polítiques laborals per a la protecció de la treballadora víctima de la violència de gènere